

Agnieszka J. Cieślukowa¹

O efemerycznym czasopiśmie „Na Szlakach Świata” (1926-1927) i redaktorach Lepeckich

STRESZCZENIE

Czasopismo podróżnicze „Na Szlakach Świata” (1926-1927) istniało bardzo krótko, choć skupiło grono wybitnych autorów i podróżników. Działalność prasowa redaktorów tego pisma, Mieczysława Bohdana Lepeckiego i Bohdana Teofila Lepeckiego, dotyczyła jeszcze kilku innych czasopism okresu dwudziestolecia międzywojennego. Przy okazji omówienia miesięcznika „Na Szlakach Świata” artykuł dokonuje przeglądu i rozróżnienia działalności redaktorskiej Mieczysława Bohdana i Bohdana Teofila Lepeckich.

SŁOWA KLUCZOWE: czasopismo podróżnicze, czasopismo popularnonaukowe, Mieczysław Bohdan Lepecki, Bohdan Teofil Lepecki, prasa polska dwudziestolecia międzywojennego

W XIX i pierwszej połowie XX wieku, przed upowszechnieniem telewizji, czasopisma podróżnicze z opisami dalekich krajów, zwyczajów ludów zamieszkujących odległe kontynenty, okraszone ilustracjami prezentującymi egzotyczne stroje i budowle zazwyczaj cieszyły się powodzeniem odbiorców. Przekaz wiadomości geograficznych, etnologicznych, przyrodniczych często miał charakter popularnonaukowy, zaś od talentów autorów zależało jego atrakcyjne podanie. Utrzymanie popularnonaukowego charakteru całego pisma wiązało się z pozyskaniem kompetentnych autorów, intencjami popularyzatorskimi wydawcy i sytuacją na rynku czytelnictwa². Istotnym, atrakcyjnym elementem czasopism podróżniczych była dobra ilustracja, drzeworytnicza, a później – fotograficzna.

W tym nurcie czasopism geograficzno-podróżniczych uplasował się tytuł, który zadebiutował w grudniu 1926 roku na polskim rynku prasowym. Czasopismo nazywało się „Na Szlakach Świata. Miesięcznik podróży i przygód”, miało format zbliżony do zeszytu szkolnego (22x13 cm), przy tym dość sporą objętość – aż 64 strony – i estetyczną szatę graficzną. Artykuły ilustrowane były dobrej jakości zdjęciami, a okładkę i kilka rysunków w numerze pierwszym wykonał lekkim piórkiem

¹ Prof. dr hab.; Instytut Historii PAN im. Tadeusza Manteuffla, Warszawa.

² Artykuł powstał w oparciu o badania w ramach projektu badawczego finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki, nr 2014/15/B/HS2/01071.

znany już wówczas ilustrator Marian Walentynowicz³. W winiecie informowano, że pismo wychodzi *pod kierownictwem M.B. Lepeckiego*, zaś w stopce jako wydawca i redaktor odpowiedzialny figurował B. Lepecki (junior). Nakład wydrukowano w Zakładach Graficznych „Helios” w Warszawie przy ul. Długiej 50, jako adres wydawnictwa podawano ul. Wiejska 1 m. 10 w Warszawie.

Kierujący pismem Mieczysław Bohdan Lepecki, oficer w służbie czynnej pracujący od listopada 1926 r. w Gabinetie Ministra Spraw Wojskowych, mający za sobą służbę w Legionach i udział w wojnie polsko-bolszewickiej, kawaler Virtuti Militari, był już znany czytelnikowi krajowemu z kilku publikacji podróżniczych. Debiutował piórem w prasie 1921 r. W 1923 r. ukazała się pierwsza jego niewielka książeczka *Przygody w Paranie*, wydana w Kurytybie; w 1925 już w Warszawie *Zazdrosna dżungla i inne opowieści egzotyczne*, *W krainie jaguarów* oraz *U wrót tajemniczego Maghrebu*, w 1926 *Na cmentarzyskach Indian: wrażenia z podróży po Paranie*. Ponadto publikował artykuły i powieści podróżnicze w odcinkach na łamach „Polski Zbrojnej”, „Wychodźcy”, „Głosu Prawdy”, „Kuriera Warszawskiego”, „Dziennika Wileńskiego”, „Żołnierza Polskiego”⁴. W latach 1922-1924 Mieczysław Bohdan Lepecki przebywał w Brazylii, gdzie aktywnie działał w polskich stowarzyszeniach emigracyjnych, zakładając m.in. Związek Polskich Towarzystw Sportowych „Junak”. W Brazylii zyskał też doświadczenia wydawnicze. Był redaktorem wydawanego krótko w Kurytybie miesięcznika „Sportowiec Polski w Brazylii”, organu Tymczasowej Komendy Głównej Polskich Towarzystw Sportowych w Brazylii, oraz przez siedem miesięcy także w Kurytybie redaktorem pisma „Świt”, organu Związku Towarzystw Polskich w Brazylii „Kultura”. W tej roli popadł zresztą w ostry konflikt z wydawcami „Gazety Polskiej w Brazylii”, na łamach której nie szczędzono mu cierpkich słów⁵. W 1924 r. powrócił do Polski i do czynnej służby w wojsku. Zimą 1924-1925 znów podróżował do Hiszpanii i hiszpańskiego Maroka. Podróż miała w zasadzie charakter prywatny, nadsyłał z niej jednak korespondencje do wojskowego dziennika „Polska Zbrojna”. W 1925-1926 ponownie podróżował do Ameryki Południowej, odwiedził Argentynę, Paragwaj, Brazylię i Boliwię⁶.

Koncepcja wydawania pisma podróżniczego, wabiącego przygodą, ale jednocześnie upowszechniającego wiedzę o egzotycznych dla czytelników w Polsce krajach była całkiem dobra, zwłaszcza że w miesięczniku „Na Szlakach Świata” już na początek udało się zebrać grono doborowych autorów, mających lekkie pióro, a jednocześnie rzeczywiste, bezpośrednie obserwacje z opisywanych terenów. Numer pierwszy

³ Marian Walentynowicz ukończył architekturę, współpracował z prasą warszawską jako rysownik, był także podróżnikiem. Stworzony wraz z Kornelem Makuszyńskim Koziołek Matołek narodził się sześć lat później niż opisywany tu miesięcznik.

⁴ Ponadto w 1926 roku ukazały się wspomnienia Mieczysława Bohdana Lepeckiego z wojny polsko-bolszewickiej pt. *W blaskach wojny*. Szczegółowa lista publikacji M.B. Lepeckiego z tego i późniejszego okresu zob. A.Sz. [A. Szałagan] *Lepecki Mieczysław Bohdan 1897-1969*, [w:] *Współcześni polscy pisarze i badacze literatury*, tom 5, Warszawa 1997, s. 59-62.

⁵ Na przykład *Nonsensy eks-redaktora „Świtu”*, „Gazeta Polska w Brazylii” 1924, nr 13, s. 2.

⁶ A.Sz., *Lepecki Mieczysław Bogdan...*, s. 60.

nowego miesięcznika przyniósł na początek opowiadanie Antoniego F. Ossendowskiego o lotniku pod tytułem *Mulat*, artykuł Apoloniusza Zarychty *Kaingangsi, synowie puszczy* opisujący plemię Indian z Parany, reportaż Melchiora Wańkowicza *Xochimilco, meksykańska Wenecja*, ilustrowany m.in. zdjęciem Wańkowicza w Xochimilco, korespondencję Floriana Sokołowa z Rodezji (*Wodospad na rzece Zambezi*). Kilka artykułów napisał sam Mieczysław Lepecki, sygnując je nazwiskiem lub tylko inicjałami MBL. M.B. Lepecki pisał o Nikaragui w dziale „Aktualności z dalekich łądów”, o Katalonii (*Pod jarzmem Hiszpanii*), zamieścił też beletryzowany tekst *Zemsta brodatego wyjca*. Relację z podróży w lutym 1926 r. do Paragwaju napisał Mieczysław Fularski, a o stepach północnej Afryki – Bolesław Soszyński. Ponadto w numerze znalazły się też przekłady artykułów niemieckich: M.A.R. Bruennera *Ruiny na Yucatanie* i H. Storta *Wodospady pięciu części świata*. Kilka drobniejszych tekstów było niepodpisanych, np. ilustrowany trzema zdjęciami krótki artykuł o Morzu Martwym. Typowy dla pisma popularnonaukowego dział krótkich notatek zatytułowany był „Przez łądy i morza” i przynosił szereg ciekawostek, ponadto numer uzupełniały informacje o nowych książkach podróżniczych (Ossendowskiego *Płomienna północ*, Lepeckiego *Pod tchnieniem sirocca*, Colina Rossa *Suedamerica*) i omówienie czwartego tomu pisma „Novyj Vostok” oraz wystąpienie w sprawie ochrony Puszczy Jodłowej.

Artykuł programowy od redakcji został zamieszczony dość nietypowo, w środku numeru, dopiero na 39 stronie. Można przypuszczać, że napisał go sam Mieczysław Bohdan Lepecki. Stwierdzał m.in.: „My Polacy, aczkolwiek niewiele mniej podróżujemy od innych narodów świata, małe tego ślady pozostawiamy w literaturze [...] Wydawnictwo nasze za zaszczytny obowiązek uważać będzie wprowadzenie swoich rodaków na »szlaki świata«. Popierając rzetelne wysiłki czynione w tym kierunku przez innych, zwalczać będziemy wszelką błagę i dyletantyzm. Wierzymy, że pracować będziemy nie tylko dla dobra Polski, ale i dla całej Ludzkości. Narody muszą się poznać, aby się zbliżyć”⁷. Poniekąd uzupełnieniem deklaracji programowej była zamieszczona kilka stron dalej autoreklama pisma: „Wiadomości podawane w naszym piśmie są i będą zawsze autentyczne: nawet nowele i opowiadania będą mieć podkład prawdziwy i skontrolowany”⁸.

Istotnie, krąg autorów, a może i współinicjatorów „Na Szlakach Świata” składał się z kompetentnych polskich podróżników i reporterów tego czasu. Pisarza, podróżnika i awanturnika Ferdynanda Antoniego Ossendowskiego przedstawiać nie trzeba, był już wówczas znanym, a nawet sławnym pisarzem, jego książka *Zwierzęta, ludzie, bogowie* była tłumaczona na języki obce, miała dwa wydania w Nowym Jorku i jedno w Londynie, zanim ukazała się po polsku w Warszawie. Melchior Wańkowicz właśnie w 1926 roku zrezygnował z pracy w Wydziale Prasowym MSW, poświęcając się działalności wydawniczej i dziennikarskiej. Odbył trzymiesięczną podróż do Meksyku; reportaże z niej ukazywały

⁷ *Od Redakcji*, „Na Szlakach Świata” 1926, nr 1, s. 39.

⁸ [Na Szlakach Świata. Jedyne pismo...], „Na Szlakach Świata” 1926, nr 1, s. 47.

się w „Kurierze Warszawskim” i „Epoce”. Mieczysław Fularski po służbie w Legionach i POW w latach 1921-1925 odbywał podróże do Ameryki Południowej, gdzie prowadził działalność wśród wychodźstwa. Był prezesem Związku Nauczycieli Szkół Polskich w Brazylii, komendantem głównym „Junaka”⁹. Apoloniusz Zarychta był absolwentem oficerskiej szkoły topograficznej i uniwersytetów Jagiellońskiego i Warszawskiego, geografem i działaczem emigracyjnym. Przebywał w Paranie w tym samym czasie co M.B. Lepecki i tam współpracował z nim przy organizacji towarzystw sportowych oraz wydawaniu czasopisma „Sportowiec Polski w Brazylii”. Był też autorem podręcznika dla szkół polskich w Brazylii. Po powrocie do kraju służył jako adiutant marszałka Piłsudskiego¹⁰.

Dla spopularyzowania nowego tytułu w miesięczniku „Na Szlakach Świata” od razu rozpisanym został konkurs na najlepszy artykuł podróżniczy¹¹, pod szyldem pisma organizowano też cykl odczytów. Pierwszy z nich wygłaszał Mieczysław Fularski już 10 grudnia 1926 roku w Sali Towarzystwa Higienicznego przy ul. Karowej 31 w Warszawie. Tytuł brzmiał *Wśród Indian Paragwaju*, zapowiadano ilustrację przezręczami oraz demonstrację okazów broni i strojów *indyjskich*¹². Wstęp na odczyt nie był tani, bilety kosztowały od 1 do 3 złotych, zależnie od miejsca.

Drugi numer pisma „Na Szlakach Świata” ukazał się terminowo, miesiąc później (datowany na styczeń 1927), znów w objętości 64 stron, z kolorową okładką przedstawiającą parę wołów ciągnących arbę. Wśród autorów byli – prócz Mieczysława Bohdana Lepeckiego – pisarz i dziennikarz Eustachy Czekalski, dr. A. Kraemer, major Roman Umiasowski¹³, który napisał o muzeum oceanograficznym w Monaco, J.P. Mills, Mieczysław Fularski, amerykański dziennikarz i autor opisów Afryki Wynant Davis Hubbard oraz Władysław Federowicz, podróżnik i topograf, przedstawiony na łamach jako właściciel kopalni złota w Brazylii. Informowano też o nowej książce M.B. Lepeckiego *Na cmentarzyskach Indian*, która ukazała się w Warszawie w 1926 roku. Widoczna była organizacja kolportażu pisma w kraju, podano, że „jeneralne zastępstwo na Małopolskę Wschodnią” przyjął Z. Zygmuntowicz we Lwowie i zapowiadano numer 3.

Trzeci zeszyt „Na Szlakach Świata” najprawdopodobniej jednak nigdy się nie ukazał. W zbiorach bibliotek znajdują się tylko dwa wymienione powyżej numery¹⁴, pismo zostało więc kolejną efemerydą, atrakcyjną i interesującą inicjatywą wydawniczą, przerwana po zaledwie dwóch miesiącach. Nie wiadomo, czy ogłoszony w numerze pierwszym konkurs przyniósł jakieś plony. Trudno też stwierdzić, czy rezygnacja z kontynuowania „Na Szlakach Świata” wiązała się ze słabym wynikiem

⁹ *Czy wiesz kto to jest?*, red. S. Łoza, Warszawa 1938, s. 185. Później, w latach trzydziestych, Fularski zostanie m.in. dyrektorem Biura Podróży „Orbis”.

¹⁰ *Czy wiesz kto to jest?*..., s. 854.

¹¹ *Konkurs*, „Na Szlakach Świata” 1926, nr 1, II strona okładki.

¹² Afisz w zbiorach Biblioteki Narodowej, DŻS XVIIIC 1c.

¹³ Również autor powieści science-fiction pod pseudonimem Bolesław Żarnowiecki.

¹⁴ Egzemplarze znajdują się w Bibliotece Narodowej, Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego, Bibliotece Publicznej m.st. Warszawy oraz Bibliotece Uniwersyteckiej KUL.

sprzedży dwóch pierwszych numerów, czy może – co wydaje się prawdopodobne – z zaangażowaniem się Mieczysława Bogdana Lepeckiego w inne projekty. Kolejne jego publikacje pojawiały się niemal co roku, m.in. wydawane przez Polskie Towarzystwo Emigracyjne popularne opracowania *Co to jest Paragwaj?* (Warszawa 1927) *Opis stanu Parana* (Warszawa 1928).

Czy za pismem „Na Szlakach Świata” mogło kryć się coś więcej niż tylko inicjatywa stworzenia pisma popularnonaukowego, podającego w atrakcyjnej formie podróżniczej i przygodowej wiadomości z dziedziny geografii i antropologii? Kilku z autorów zaangażowanych było w państwowe przedsięwzięcia dotyczące osadnictwa polskiego za granicą. Wydaje się jednak, że czasopismo „Na Szlakach Świata” było raczej rynkową próbą wykorzystania wiedzy o dalekich krajach, kontaktów w kręgach autorów mogących ciekawie i zarazem przystępnie przybliżyć odkrycia geograficzne, życie i obyczaje egzotycznych ludów. Trudno stwierdzić, czy próbą nieudaną biznesowo, czy po prostu zarzuconą. W serii książeczek wydawnictwa Melchiora Wańkowicza „Rój” pod wspólną nazwą „Biblioteczka Historyczno-Geograficzna” powstał odrębny cykl tytułowany „Polacy na szlakach świata”. W tej serii wyszła książka Mieczysława Bohdana Lepeckiego *35 000 kilometrów przez lądy i morza. Relacja z wyprawy w 1926 roku*, a później jeszcze kilka kolejnych. Związek pomiędzy autorami i wydawcami oraz podobieństwo tytułów efemerycznego czasopisma i podserii wydawniczej wydają się nieprzypadkowe. Z drugiej strony, w 1926 roku była też drukowana w odcinkach w „Wiek Nowym” książka Wacława Sieroszewskiego *Na szlakach świata. Ciupasem na Syberię*, wydana niewiele później, jeszcze w tym samym roku, przez „Rój” w serii Biblioteczki Historyczno-Geograficznej (nr 22) jako *Ciupasem na Syberię*. „Na szlakach świata” podano wówczas jako tytuł cyklu (odmiennie od *Polacy na szlakach świata*)¹⁵.

Mieczysław Bohdan Lepecki w następnych latach działał bardzo intensywnie w sprawach osadnictwa polskiego w Południowej Ameryce i inicjatywach kolonizacyjnych. W 1928 roku wyjechał do Peru z ekspedycją, mającą zbadać możliwości kolonizacji przez osadników polskich dorzecza Ukajali. W tej samej ekspedycji uczestniczył też Apoloniusz Zarychta, który wraz z lekarzem Aleksandrem Freydem odbyli podróż wodnosamolotem wzdłuż Amazonki do kolonii trędowatych¹⁶. Od 1929 r. Mieczysław Bohdan Lepecki pełnił funkcję kierownika kancelarii i referatu prasowego gabinetu Ministra Spraw Wojskowych. W 1930 ponownie był w Ameryce Południowej. Następnie towarzyszył marszałkowi Piłsudskiemu w podróży na Maderę. W 1931 roku objął w Generalnym Inspektoracie Sił Zbrojnych funkcję osobistego adiutanta Marszałka. W tej roli jest dziś najbardziej znany, choćby ze względu na opublikowane wspomnienia *Pamiętnik adiutanta Marszałka Piłsudskiego*¹⁷.

¹⁵ „Wiek Nowy”, Lwów 1926, nr 7358-7411; W, Sieroszewski, *Ciupasem na Syberię*, Warszawa 1926.

¹⁶ *Czy wiesz kto to jest...*, s. 182.

¹⁷ Napisane w roku 1939, wydane po raz pierwszy w 1987 r. w Warszawie.

Pełniąc funkcję adiutanta odbywał kolejne podróże, w 1932 r. wraz z marszałkiem Piłsudskim do Egiptu, następnie trzykrotnie do Związku Sowieckiego, na Syberię szlakiem zesłania Józefa Piłsudskiego i na Kaukaz oraz do Persji, Iraku i Palestyny. W 1935 wyjechał ponownie do Ameryki Południowej. Jednocześnie w latach 1933-1935 był redaktorem dodatku do „Polski Zbrojnej” pt. „Tygodnik Literacko-Naukowy”. W 1936 roku Mieczysław Bohdan Lepecki formalnie odszedł z wojska, przechodząc do służby cywilnej, na funkcję dyrektora biura w Prezydium Rady Ministrów. Ponownie też podróżował po Związku Sowieckim, zwiedzając żydowski obwód autonomiczny Birobidżan.

Podróże M.B. Lepeckiego w głąb Związku Sowieckiego zaowocowały m.in. książkami *Sybir bez przekleństw. Podróż do miejsc zesłania marszałka Piłsudskiego* (Warszawa 1934), *Sowiecki Kaukaz. Podróż do Gruzji, Armenji i Azerbejdżanu* (Warszawa 1937)¹⁸.

W sprawach osadniczych i kolonialnych Mieczysław Bogdan Lepecki działał w Towarzystwie Emigracyjnym, Związku Pionierów Kolonialnych, Lidze Morskiej i Kolonialnej¹⁹, był członkiem Instytutu Naukowego do Badań Spraw Emigracyjnych i Kolonialnych oraz dyrektorem Międzynarodowego Towarzystwa Osadniczego²⁰. W 1937 r. kierował ekspedycją badającą Madagaskar jako potencjalny teren kolonizacji. W Polsce trwał szeroki dyskurs o potrzebie pozyskania terenów kolonizacyjnych w celu rozładowania występującego przeludnienia. Ekspedycja, w której uczestniczył też m.in. Arkady Fiedler, przywiozła – prócz wniosków dotyczących możliwości osiedlenia – bogaty materiał badawczy w dziedzinie etnologii, zoologii, geografii²¹.

Każda z licznych podróży Lepeckiego owocowała publikacjami, przeważnie mającymi postać niezbyt obszernych, utrzymanych w popularyzatorskiej konwencji książeczek, ale też raportami z wypraw badawczych, artykułami i odczytami. W dwudziestoleciu międzywojennym publikacje popularne M.B. Lepeckiego to około 40 pozycji²², życzliwie przyjmowanych przez krytykę. Na przykład po ukazaniu się książki z podróży z Piłsudskim do Egiptu tygodnik „Świat” poświęcił jej szpaltę, konkludując: „Książka kap. Mieczysława B. Lepeckiego napisana jest ze swadą, czyta się lekko. Na pewno znajdzie licznych i wdzięcznych odbiorców, gdyż duże zalety pióra zjednały mu już wiernych czytelników”²³. Książka *Maurycy August Beniowski zdobywca Mada-*

¹⁸ Major Lepecki powrócił z Syberji. Na miejscu kaźni najlepszych synów Polski rośnie trawa i kępy ma-
lin, „Gazeta Gdańska” 1936, nr 191, s. 2.

¹⁹ Zob. A. Nadolska-Styczyńska, *Ludy zamorskich łądów. Kultury pozaeuropejskie a działalność popu-
laryzatorska Ligi Morskiej i Kolonialnej*, Warszawa 2005.

²⁰ A.Sz., *Lepecki Mieczysław Bogdan...* s. 60.

²¹ Zob. np. J. Mlikovsky, *Birds collected during the Lepecki Expedition to northern Madagascar in 1937-
1938*, „Acta Societatis Zoologicae Bohemicae” 2011, t. 75, s. 107-112.

²² Publikacje Mieczysława Bohdana Lepeckiego dotyczące Ameryki Południowej wciąż są przedmio-
tem naukowej refleksji, zob. np. M. Drozdowicz, *Obraz Paragwaju w Polsce w konfrontacji ze źródłami
hispanistycznymi. Główne tematy*, „Ameryka Łacińska” 2013, nr 2 (80), s. 71-115, a także wykorzysty-
wane jako źródło.

²³ *Podróż do Egiptu*, „Świat” 1933, nr 17, s. 12.

gaskaru była zaś nieco później komplementowana: „Na takim poziomie powinna stać polska propaganda”²⁴.

W 1937 roku M.B. Lepecki zaangażowany był w organizację Polskiego Towarzystwa Wypraw Badawczych (PTWB). Towarzystwo skupiało 13 stowarzyszeń, instytucji społecznych i państwowych, w tym Państwowy Instytut Geologiczny i Państwowy Instytut Meteorologiczny. Statut wymieniał wśród celów Towarzystwa pomoc w dziedzinie wypraw badawczych o charakterze naukowym, gospodarczym lub sportowo-odkrywczym, pieczę nad należytą wartością i poziomem wypraw przez koordynowanie zamierzeń i zasięganie opinii kompetentnych instytucji naukowych, układanie wieloletnich planów, pomoc w ogłaszaniu i opracowywaniu wyników wypraw oraz pomoc i inicjatywę badań w zakresie akcji kolonizacyjnej. Prezesem Towarzystwa został minister spraw wojskowych generał Tadeusz Kasprzycki, wiceprezesem profesor Jerzy Loth, a Mieczysławowi B. Lepeckiemu przypadł fotel drugiego wiceprezesa²⁵. Akcja kolonizacyjna miała dla Towarzystwa szczególnie istotne znaczenie. „Towarzystwo kieruje wyprawami w ten sposób, aby przynosiły one pożytek zarówno nauce jak i Państwu, co ma swe praktyczne znaczenie wobec możliwości kierowania nadmiaru ludności Polski na nowe tereny” – pisała „Codzienna Gazeta Handlowa”²⁶. Towarzystwo sfinansowało też wyprawę na Spitsbergen oraz objęło patronat nad pierwszą Polską Wyprawą w Himalaje w 1939 r. W 1939 roku PTWB rozpoczęło wydawanie biuletynu pod tytułem „Wyprawy i Podróże”, którego redaktorem został M.B. Lepecki. Przed wojną zdążył ukazać się tylko numer 1, datowany na lipiec 1939 roku²⁷. „Codzienna Gazeta Handlowa” odnotowała nowe pismo, informując, że „w pięknej szacie graficznej i jak na nasze stosunki niemal luksusowej ukazał się pierwszy bogato ilustrowany zeszyt [...]. Poczytny autor i wybitny podróżnik major Mieczysław Lepecki [...] w tym nowym czasopiśmie stwierdza, że »dla Państwa wyprawy są korzystne nie tylko ze względu na zdobycze naukowe czy badawcze, ale też jako efektywne i trwałe czyn propagandowe«”²⁸. Nowy miesięcznik był więc drugą próbą wydawania pisma podróżniczego przez Lepeckiego, mającą zapewne duże szanse powodzenia przy oparciu o PTWB i w roli jego organu.

Mieczysław Bohdan Lepecki nie był jedynym redaktorem polskich czasopism, noszącym to nazwisko. W kierowanym przez niego krótkotrwałym piśmie „Na Szlakach Świata”, o którym tu była mowa, jako redaktor odpowiedzialny i wydawca

²⁴ J.B. Rychliński, [nota o książce] *Lepecki Mieczysław, Maurycy August Beniowski zdobywca Madagaskaru*, „Nowa Książka” 1938, z. IX, s. 529.

²⁵ *Powstanie Polskiego Towarzystwa Wypraw Badawczych*, „Gazeta Lwowska” 1937, nr 292, s. 2; *Polskie Towarzystwo Wypraw Badawczych*, „Przegląd Geograficzny” 1936, s. 206; J. Węglowski, *Polskie Towarzystwo Wypraw Badawczych*, [w:] B. Sordylowa, *Słownik Polskich Towarzystw Naukowych: Towarzystwa naukowe i upowszechniające naukę działające w przeszłości na ziemiach polskich*, cz. 1, Wrocław 1990, s. 262-263.

²⁶ „Wyprawy i Podróże” pod redakcją Mieczysława Lepeckiego, „Codzienna Gazeta Handlowa” 1939, nr 159, s. 3.

²⁷ W zbiorach Centralnej Biblioteki Górskiej PTTK.

²⁸ „Wyprawy i Podróże” pod redakcją Mieczysława Lepeckiego ...

jest oznaczony Bohdan Lepecki (jun.). Dopisek „junior” wskazuje, że już wówczas redaktorzy odczuwali potrzebę jakiegoś rozróżnienia się. Sprawę komplikuje fakt, że we wcześniejszych latach Mieczysław Bohdan Lepecki używał imion w odwrotnej kolejności. Jako Bohdan-Mieczysław figuruje w roli redaktora „Sportowca Polskiego w Brazylii”. Także w dokumentach wojskowych przyszedł adiutant marszałka Piłsudskiego figuruje jako Bohdan lub Bogdan Mieczysław²⁹. O pomyłkę nietrudno.

Obecnie zdarza się, że w opisach bibliograficznych bibliotek wszystkie tytuły, w których redaktorem jest Lepecki, zostają przypisane Mieczysławowi Bohdanowi Lepeckiemu, pomyłek nie ustrzegają się też niektóre jego biografy.

Wśród międzywojennych polskich czasopism odnotujemy, że jako redaktor (i autor artykułów) miesięcznika „Polacy Zagranicą”, wychodzącego jako organ Rady Organizacyjnej Polaków z Zagranicy w Warszawie (1930-1935) od 1932 roku figuruje Bohdan Lepecki. Bohdan Lepecki występuje też jako redaktor dodatków do „Polaków Zagranicą” pt. „Sport i Wychowanie Fizyczne” (1932-1935) oraz „Młody Polak Zagranicą” (1933-1935). W miesięczniku „Turysta w Polsce” (1934) wydawanym przez Ministerstwo Komunikacji, zresztą równie efemerycznie jak niegdyś „Na Szlakach Świata”, jako redaktor występuje już – być może dla wyraźniejszego odróżnienia – B.T. Lepecki, czyli Bohdan Teofil. To młodszy brat podróżnika, który w chwili wydawania „Na Szlakach Świata” zaczynał dopiero działalność redaktorską. W latach trzydziestych już obaj – Mieczysław Bohdan i Bohdan Teofil – mają swoje odrębne biografy w *Małym słowniku pionierów polskich, kolonialnych i morskich* Stanisława Zielińskiego³⁰ i w *Czy wiesz kto to jest* pod red. Stanisława Łozy³¹.

Braci Lepeckich, synów Leopolda i Bronisławy z domu Depner, urodzonych w Kluczkowicach w powiecie puławskim, było czterech. Najstarszy z nich, który po ojcu otrzymał imię Leopold, urodził się 7 grudnia 1891 roku. W 1915 został wcielony do armii rosyjskiej i wkrótce trafił do niewoli niemieckiej, skąd mimo starań nie udało mu się dostać do Legionów. Wziął udział w wojnie polsko-bolszewickiej, a następnie pracował jako urzędnik w kopalni w Czeladzi³². Mieczysław Bohdan, urodzony 16 listopada 1897 był drugi z kolei. Trzecim był Bohdan Teofil, urodzony 14 stycznia 1901 r. To on występował jako wydawca i redaktor odpowiedzialny pisma „Na Szlakach Świata”, wspominał zresztą o tym w swoim życiorysie, złożonym do celów wojskowych³³. Ukończył kursy nauczycielskie i studiował nauki polityczne w Wolnej Wszechnicy Polskiej w latach 1923-1926. Od 1 grudnia 1927 r. pracował w Wojskowym Instytucie Naukowo-

²⁹ Praktycznie cała ewidencja wojskowa w aktach personalnych z okresu legionowego i z lat dwudziestych podaje imiona w kolejności Bohdan Mieczysław. CAW (Centralne Archiwum Wojskowe), AP 641, 5340, 5217. Dziękuję za udostępnienie Szymonowi Kucharskiemu.

³⁰ S. Zieliński, *Mały słownik pionierów polskich kolonialnych i morskich. Podróżnicy, odkrywcy, zdobywcy, badacze, eksploratorzy, emigranci-pamiętnikarze, działacze i pisarze migracyjni*, Warszawa 1933. Lepecki Bohdan Teofil, s. 269, Lepecki Mieczysław Bohdan, s. 270.

³¹ *Czy wiesz kto to...*, s. 418.

³² CAW, KKIMN odrzuc. 25.10.37, Lepecki Leopold 486.

³³ CAW, AP 176 Lepecki Bohdan.

-Wydawniczym³⁴. Od 1928 r. do 1930 był sekretarzem redakcji, a następnie redaktorem pisma „Wychodźca”. W 1930 wyjechał do Brazylii, gdzie był kierownikiem Patronatu Polskiego, jednak wkrótce powrócił do Warszawy, redagował „Polaków Zagranicą” wraz z dodatkami, „Turystę w Polsce”, pisał liczne artykuły i rozprawki opublikowane jako oddzielne książeczki (także niekiedy przypisywane Mieczysławowi Bohdanowi), np. *Stany Zjednoczone a emigracja* (Warszawa 1930), *Czarni Brazylijanie* (Warszawa 1932, w cyklu „Polacy na szlakach świata” Biblioteczki Historyczno-Geograficznej „Roju”)³⁵. Później objął urząd wicekonsula w Konsulacie Generalnym RP w Kurytybie³⁶.

Najmłodszym z braci Lepeckich był urodzony 17 maja 1902 r. Zbigniew³⁷. Po studiach na Uniwersytecie Warszawskim był nauczycielem gimnazjalnym matematyki, następnie wizytatorem szkolnym. Kierował komitetem redakcyjnym *Książki o Polsce dla młodzieży polskiej zagranicą* wydanej przez Fundusz Szkolnictwa Polskiego Zagranicą w 1934 r. Zaangażowany w działalność Obozu Zjednoczenia Narodowego, był redaktorem opracowania przygotowanego przez Biuro Studiów i Planowania OZN pt. *Problem upowszechnienia wartości kulturalnych* (Warszawa 1938). W 1938 roku został wybrany posłem do Sejmu RP z okręgu nr 18 w Łodzi³⁸.

Trzech z czterech braci Lepeckich związało swoje losy z Ameryką Południową. Po wybuchu II wojny światowej do Bohdana Teofila, którego w Kurytybie zastała wojna, dołączyli Mieczysław Bohdan i Zbigniew. Jako piłsudzczy, byli źle widziani przez rząd generała Sikorskiego we Francji³⁹.

Mieczysław Bohdan Lepecki najmocniej utrwalił się w historii jako adiutant marszałka Piłsudskiego, spisujący jego biografię i szczegółowo relacjonujący swoje z nim kontakty⁴⁰, co zresztą było różnie przyjmowane przez piłsudczyków. Doświadczenia M.B. Lepeckiego – podróżnika i działacza emigracyjnego znane są gronu fachowców. Natomiast działalność Mieczysława Bohdana Lepeckiego i jego brata Bohdana Teofila jako redaktorów łącznie co najmniej dziewięciu czasopism zniknęła gdzieś na marginesie notek biograficznych. W sumie w latach 1922-1939 Mieczysław Bohdan Lepecki był redaktorem następujących tytułów prasowych: „Sportowiec Polski w Brazylii” (1922), „Świt” (1923), „Na Szlakach Świata” (1926-1927), „Tygodnik Literacko-Naukowy” dodatek do „Polski Zbrojnej” (1933-1935), „Wyprawy i Podróże” (1939), a Bohdan Teofil Lepecki „Na Szlakach Świata” (1926-

³⁴ Tamże.

³⁵ S. Zieliński, *Mały słownik ...*, s. 270.

³⁶ *Czy wiesz kto to jest...*; *Dziennik Urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości* 1937, nr 3, s. 6, Z. Szczepańska-Zetelman, *Spasowiaci*, Warszawa 1977, s. 279-282.

³⁷ CAW, AP 2557, 2901 Lepecki Zbigniew.

³⁸ Ogłoszenie o wyniku wyborów do Sejmu, „Monitor Polski” 1938, nr 264, poz. 619.

³⁹ W. Michałowski, *Teki Sarmatów*, Pruszków 2009, s. 169.

⁴⁰ *Z Marszałkiem Piłsudskim na Maderze*, Warszawa 1931; *Od Sybiru do Belwederu. Fragmenty z życia Marszałka*, wyd. I, Warszawa 1935, do 1939 roku miało pięć wydań; *Pamiętnik adiutanta Marszałka Piłsudskiego*, wyd. I, Warszawa 1987. Ponadto ogłaszał artykuły i wspomnieniowe odczyty o marszałku Piłsudskim, np. *Ostatnia defilada Marszałka Piłsudskiego*, „W służbie penitencjarnej” 1938, nr 10 (50) s. 6-9.

1927), „Wychodźca” (1928-1930), „Polacy Zagranicą” wraz z dodatkami (1932-1935) oraz „Turysta w Polsce” (1934).

Po II wojnie światowej książki pozostającego na emigracji w Brazylii Mieczysław Bohdana Lepeckiego znalazły się w Polsce „na indeksie” i były wycofywane z bibliotek. Dopiero w końcu lat 50. do obiegu powróciły niektóre z pozycji. Sam autor do kraju wrócił późno, dopiero w 1962 roku. Wydał jeszcze kilka książek podróźniczych⁴¹, udzielał się też aktywnie w organizacjach literackich.

Mieczysław Bohdan Lepecki zmarł w Warszawie 26 stycznia 1969 roku. Jego młodszy brat Bohdan Teofil odszedł już wcześniej (17 września 1966 r.).

BIBLIOGRAFIA

Centralne Archiwum Wojskowe, *Akta Personalne: Lepecki Bohdan Mieczysław, Lepecki Bohdan, Lepecki Leopold, Lepecki Zbigniew*.

A.Sz. [Alicja Szałagan], *Lepecki Mieczysław Bohdan 1897-1969*, [w:] *Współcześni polscy pisarze i badacze literatury*, tom 5, Warszawa 1997.

Czy wiesz kto to jest?, red. S. Łoza, Warszawa 1938.

Lepecki M., *Pamiętnik adiutanta Marszałka Piłsudskiego*, Warszawa 1987.

Michałowski W., *Teki Sarmatów*, Pruszków 2009.

Nadolska-Styczyńska A., *Ludy zamorskich lądów. Kultury pozaeuropejskie a działalność popularyzatorska Ligi Morskiej i Kolonialnej*, Warszawa 2005.

Zieliński S., *Mały słownik pionierów polskich kolonialnych i morskich. Podróżnicy, odkrywcy, zdobywcy, badacze, eksploratorzy, emigranci-pamiętnikarze, działacze i pisarze migracyjni*, Warszawa 1933.

ABOUT THE EPHEMERAL MAGAZINE „NA SZLAKACH ŚWIATA” AND THE LEPECKI EDITORS

SUMMARY

„Na Szlakach Świata” travel magazine existed very briefly, although it gathered around itself a group of outstanding authors and travelers. The press activity of the editors of this magazine, Mieczysław Bohdan Lepecki and Bohdan Teofil Lepecki concerned several other periodicals of the interwar period in Poland and Brasil. While discussing the “Na Szlakach Świata” monthly, the article reviews and differentiates the activities of the editor Mieczysław Bohdan Lepecki and Bohdan Teofil Lepecki.

KEYWORDS: travel magazine, popular science magazine, Mieczysław Bohdan Lepecki, Bohdan Teofil Lepecki, Polish press of the interwar period

⁴¹ *Od Amazonki do Ziemi Ognistej* (Warszawa 1958), *Parana i Polacy* (Warszawa 1962), *Niknący świat* (Warszawa 1965).